

Osallistava budjetointi 2026

Kunnanhallitus 23.06.2025 § 217
115/02.02.00/2024

Päätösesitys	Kunnanhallitus päättää hyväksyä esitetyn vuoden 2026 teeman: asuinympäristön viihtyvyyden parantaminen ja ideoiden ohjeellisen 5000 euron budjetin.
Päätös	Kunnanhallitus päätti hyväksyä esitetyn vuoden 2026 teeman: asuinympäristön viihtyvyyden parantaminen ja ideoiden ohjeelliseksi budjetiksi 10 000 euroa.
Käsittely	Elinvoimajohtaja selosti asiaa keskeytetyn kokouksen aikana. Markku Kankaanranta esitti, että ideoiden ohjeellinen budjetti nostetaan 10 000 euroon. Esitystä kannatettiin yksimielisesti.

Perustelut

Osallistuvan budjetoinnin tausta ja lainsäädäntö

Asukkaiden mahdollisuuksia tulla mukaan kunnan verovaraja koskevaan keskusteluun, suunnitteluun ja päätöksentekoon voidaan lisätä osallistuvalla budjetoinnilla. Monet kunnat ovat hyödyntäneet osallistuvaa budjetointia toimintatapana, kun on suunniteltu ja tehty päätöksiä esimerkiksi investoinneista tai palveluista.

Osallistuva budjetointi perustuu kuntalakiin, jonka 5 luvun 22 § mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista. Kuntalain mukaan osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti: 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja; 2) selvittämällä asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa; 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin; 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun; 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa; 6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.

Osallistuvan budjetoinnin toteuttamiseen on useita erilaisia toimintatapoja ja menetelmiä. Kuntaliiton Osallistuva budjetointi kunnissa ja maakunnissa -oppaan (2017) mukaan osallistuvan budjetoinnin lähtökohdaksi voidaan 1) ottaa jokin tehtävä tai toimiala, jonka määrärahojen käyttö suunnitellaan yhdessä asukkaiden kanssa; tai 2) ottaa kunnan tietyn osan/alueen asukkaat mukaan taloutta ja resursseja koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon tai 3) suunnitella kertaluonteinen hanke, investointi, remontti tms. yhdessä asukkaiden kanssa tai 4) osoittaa kiinteä prosenttiosuus koko kunnan tai toimialan budjetista asukkaiden suunniteltavaksi ja päätettäväksi. Käytännössä monissa kunnissa on toteutettu äänestysten pohjalta kertaluonteisia hankkeita tai osoitettu määräraha aluelautakunnan päätettäväksi.

Osallistuvan budjetoinnin suunnitelma Pelkosenniemellä

Osallistuvan budjetoinnin periaatteiden (khall 30.05.2024 § 210) mukaisesti perusajatuksena on, että kuntalaiset pääsevät esittämään ideoitaan, joita jalostetaan yhteisesti, ja kehittelyn lopputuloksena ideoista valikoituu äänestettäväksi sellaisia ehdotuksia, jotka ovat myös mahdollisia toteuttaa tulevinä vuosina. Periaatteessa ehdotukset voivat seuraavan talousarviovuoden aikana tai pidemmällä aikavälillä toteutettavia.

Osallistuva budjetointi toimintatapana toteuttaa Pelkosenniemen kuntastrategian tavoitteita kuntalaisten osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Niiden lisäksi kuntastrategian ohjaavuutta lisätään niin, että ideoita pyydetään strategian mukaiseen teemaan, joka voi vaihdella vuosittain.

Pelkosenniemellä kokeiltiin osallistavaa budjetointia ensimmäisen kerran viime vuonna ja tämän vuoden toimintasuunnitelmassa sitä on tarkoitus jatkaa. Ensimmäisen vuoden teema oli asumisen ja asukasviihtyvyyden kehittäminen. Ehdotusten pohjalta kunnanhallitus päätti (07.11.2024 § 422), että talousarviovuonna 2025 toteutetaan:

- 1) pankkiautomaatti kirkonkylään
- 2) ulkokuntosalin toteutus kirkonkylään ja suunnittelu Pyhälle
- 3) asiointikyytikokeilu, mikäli kokeiluun saadaan valtionavustusta

Nämä hankkeet ovat käynnissä tai niiden toteutus on tulossa.

Osallistuvan budjetoinnin toimintamallia on arvioitu seuraavasti:

- osallistava budjetointi kaiken kaikkiaan antoi kuntalaisille mahdollisuuden esittää itselleen tärkeäksi koettuja asioita.
- osallistava budjetointi oli kuntalaisille toimintatapana uusi, mutta ideoita tuli ensimmäisenä vuonna hyvin ja monipuolisesti
- ideoiden "jatkojalostaminen" oli vaikuttamistoimielimille uutta ja osin haastavaa
- äänestäminen toimi teknisesti hyvin, mutta äänestettävät vaihtoehdot saattoivat jäädä jäivät vieraiksi.
- Osa esitetyistä ideoista pystyttiin toteuttamaan muilla tavoilla.

Jatkossa olisi eduksi, ettei osallistuvan budjetoinnin kautta kunnalle kertyisi vuosittaisia ja pitkäaikaisia lisäkustannuksia, vaan "osbulla" toteutettavat hankkeet olisi pääasiassa kertaluotoisia tapahtumia, tempauksia tai investointeja. Ensimmäisenä vuonna ideoille ei asetettu euromääräisiä rajoja, vaan arviointia kustannuksista tehtiin ennen äänestysvaihetta. Huomioiden kuntatalouden tiukkenevan tilanteen, myös osallistuvan budjetoinnin ideointia voi olla syytä rajata tulevana vuonna. Kuntalaisille voi kuitenkin olla vaikeaa arvioida esitettävien ideoiden kokonaiskustannuksia.

Kuntastrategian yhtenä painopisteenä on "Näkyvän elinympäristön hoitaminen ja kehittäminen", joka koskettaa kaikenikäisiä ja eripuolilla kuntaa asuvia asukkaita sekä vapaa-ajan asukkaita. Näin ollen osallistuvan budjetoinnin teemaksi 2026 esitetään "*asuin ympäristön viihtyvyyden parantaminen*". Teemalla voidaan tukea myös kestävä kehityksen tavoitteita. Kuntalaisilta toivotaan ideoita esimerkiksi tempauksista, tapahtumista tai pienimuotoisista asuin ympäristöä kohentavista toimenpiteistä, joiden kokonaiskustannukset jäävät n. 5000 euroon. Toteutettavaksi voi tulla yksi tai useampi idea, joiden yhteiskustannukset ovat n. 5000 euroa. Idean tulee olla teeman, lain ja hyvän tavan mukainen sekä toteutuksen tulee olla kunnan toimivallassa.

Aikataulu:

- Osallistuvan budjetoinnin teeman määrittely (kunnanhallitus 23.6.)

- kesä 2025: ideointivaihe, jolloin kaikki halukkaat voivat jättää ideoita määritellyyn teemaan liittyen. Ideoita voi esittää sähköisiä kanavia hyödyntäen ja paperilomakkeilla.
- elo-syyskuu: esitettyjen ideoiden yhteiskehittäminen ja valikointi mm. vaikuttamistoimielimiä kuullen, toteutusmahdollisuuksien arviointi
- syys-lokakuu: äänestys
- marraskuu: budjetointi talousarvioon 2026
- 2026- : toteutus seuraavan tai seuraavien vuosien aikana riippuen voittaneen idean laajuudesta.

Valmistelija	Elinvoimajohtaja Sari Niemi, 040 4809187
Esittelijä	Kunnanjohtaja Mikko Merikanto
Tiedoksi	
Muutoksenhaku	Päätöksestä ei saa tehdä oikaisuvaatimusta, koska päätös koskee kuntalain 136 §:n mukaista valmistelua ja täytäntöönpanoa.